

Ion Tornea

Acordul de Liber Schimb aprofundat și cuprinzător dintre RM și UE

Biblioteca IDIS „Viitorul”

Ghid informativ pentru producătorii agricoli

Institutul pentru
Dezvoltare și Inițative
Sociale (IDIS) „Viitorul”
www.viitorul.org

CUPRINS

Acronime	4
I. Ce reprezintă Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană?	5
1.1. Ce este ZLSAC?	5
1.2. Care sunt efectele și avantajele așteptate ale ZLSAC?	6
II. Schimburile comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană	7
III. Ce prevede AA cu privire la exportul și importul de produse agricole/alimentare?	15
3.1. Exportul produselor agricole/alimentare din RM în UE, sau ce prevede AA în privința cotelor și taxelor păstrate?	15
3.2. Importul produselor agricole/alimentare din UE în RM	19
IV. Cum va susține UE agricultura RM și ce trebuie de făcut pentru ca producătorii din RM să beneficieze pe deplin de avantajele ZLSAC?... 22	22
V. De ce RM nu poate exporta producție de origine animală în UE? 23	23
VI. Ce prevede Acordul ZLSAC în privința măsurilor sanitare și fitosanitare (SFS)?	24
VII. Ce prevede Acordul ZLSAC în privința protecției indicațiilor geografice?	27
Bibliografie.....	30

ACRONIME

AA	–	Acordul de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană
CE	–	Comisia Europeană
CSI	–	Comunitatea Statelor Independente
DO	–	Denumire de origine
HG	–	Hotărâre de Guvern
IG	–	Indicație geografică
PCA	–	Preferințele Comerciale Autonome
RM	–	Republica Moldova
UE	–	Uniunea Europeană
ZLSAC	–	Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

I**Ce reprezintă Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană?****1.1. Ce este ZLSAC?**

Acordul privind constituirea ZLSAC este parte a Acordului de Asociere RM-UE (titlul V al acestui Acord), care presupune trecerea de la cooperarea economică la integrarea economică prin stabilirea unei Zone de liber schimb aprofundat și cuprinzător. Negocierile pe marginea creării ZLSAC între RM și UE au început în luna martie 2012, după implementarea de către RM, începând cu luna decembrie a anului 2010 a recomandărilor Misiunii de Evaluare a Comisiei Europene pe marginea ZLSAC. Guvernul RM a implementat în perioada respectivă recomandările CE privind reformele structurale în 13 domenii ale economiei naționale, chemate să aducă baza legislativă și instituțională a RM în conformitate cu cerințele și standardele UE. Negocierile au fost finalizate în luna iunie 2013, în noiembrie 2013 acordul a fost parafat iar la 27 iunie 2014 acesta a fost semnat de către RM și UE.

Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător între Republica Moldova și Uniunea Europeană presupune liberalizarea graduală (în decurs de până la 10 ani din momentul semnării) a comerțului cu bunuri și servicii, reducerea și eliminarea taxelor vamale, înlăturarea barierelor tehnice și netarifare, abolirea restricțiilor cantitative și armonizarea legislației Republicii Moldova la acquis-ul UE. Spre deosebire de regimul comercial actual, bazat pe Preferințe Comerciale Autonome (PCA), care este un regim unilateral acordat de Uniunea Europeană pe un termen limitat, viitorul acord va fi încheiat pe o perioadă nelimitată. Viitorul regim comercial va oferi beneficii la export mai mari decât PCA și o mai mare previzibilitate pe termen lung pentru afaceri și investiții ceea ce va duce, per ansamblu, la o mai bună dezvoltare economică a Republicii Moldova. Diferența dintre un simplu acord de liber schimb și unul aprofundat și cuprinzător este că cel din urmă presupune că statul partener UE va transpune în legislația proprie o multitudine de elemente din acquis-ul comunitar. Este vorba despre elemente de legislație din domeniul concurenței, achizițiilor publice, mediului de afaceri, standardizării produselor, vămii, proprietății intelectuale, etc.

Semnarea acordului de liber schimb aprofundat și cuprinzător este importantă pentru Republica Moldova pe două dimensiuni:

(1) *dimensiunea politică* – Acordul ZLSAC va fi privit ca un indicator important pentru stimularea Guvernului RM pentru a realiza reforme structurale.

(2) *dimensiunea economică* – Uniunea Europeană reprezintă deja principalul partener comercial al Republicii Moldova. Acordul ZLSAC va favoriza o integrare

sporită a țării în zona economică europeană, cu acces direct la Piața Unică, ceea ce va duce la creștere economică și la stimularea competitivității economice.

1.2. Care sunt efectele și avantajele așteptate ale ZLSAC?

ZLSAC va deschide comerțul prin eliminarea treptată a taxelor vamale la import. Ca rezultat, importatorii din UE vor economisi 64 milioane de euro anual, iar omologii lor din Moldova, în cele din urmă (după perioadele de tranziție pentru anumite mărfuri), vor economisi aproximativ 83 milioane de euro la importurile din UE.

Pentru agricultură și sectorul agroalimentar:

- Ridicarea atractivității produselor agricole moldovenești pe piața UE datorită eliminării taxelor UE de import, în valoare de 43 de milioane de euro la produsele agricole de bază și 3 milioane de euro la produse agricole prelucrate.
- Oportunități noi de piață în UE și standarde mai ridicate de producție în Republica Moldova care vor impulsiona investițiile, vor stimula modernizarea agriculturii și îmbunătăți condițiile de muncă.
- Creșterea atractivității investiționale ale sectorului agroalimentar și a oportunităților de afacere în sector, fapt care va duce la creșterea nivelului de angajare în câmpul muncii;
- Modernizarea sectorului agroalimentar, inclusiv cu suportul UE (asistență tehnică și financiară).

Pentru industrie

- Ambele părți vor liberaliza complet comerțul cu produse industriale. Cu toate acestea, liberalizarea este asimetric în favoarea Republicii Moldova, care, pentru unele produse, va elimina doar treptat taxele, pe parcursul unei perioade de tranziție mai lungi.

Pentru consumatorii RM:

- Creștere competiției pe piață și accesul la prețuri mai mici la produse calitative (atât autohtone cât și de import)
- Mărirea asortimentului de produse furnizate pe piață
- Calitate mai bună a produselor autohtone și de import

Avantaje de ordin general pentru întreg sectorul privat

- Accesul la cea mai mare piață mondială (500 milioane consumatori cu un PIB de cca. 20 trilioane USD).
- Perspective clare și previzibile de dezvoltare a afacerii.
- Asigurarea unei concurențe loiale pe piața internă.
- Acces la rețelele internaționale de distribuție și lansarea afacerilor pe plan internațional.
- Creșterea investițiilor străine directe.
- Reorientarea de la comerț la producere.

Principale efecte așteptate de la intrarea în vigoare a ZLSAC (conform studiilor efectuate de diferite organizații) se rezumă la faptul că:

- Creșterea PIB va constitui suplimentar de la 5.4% până la 6.4% – echivalentul unui an de creștere economică solidă.
- Exporturile vor crește cu cca. 11–16%, în timp ce importurile – cu cca. 6-8%. Corespunzător, se așteaptă ca exporturile să crească într-un ritm mai înalt decât importurile (reducerea deficitului comercial).
- Veniturile bugetului pe termen mediu și lung se vor majora din contul creșterii TVA, impozitului pe venit și a altor impozite, care va compensa pierderile de la eliminarea taxelor vamale în comerțul cu UE.
- Prețurile cu amănuntul se vor reduce cu cca. 1-1,3%, salariile vor crește cu 3,1-4,8%, iar consumul privat se va majora cu până la 7,8%.
- Va crește competitivitatea produselor moldovenești, din contul majorării investițiilor străine și a redistribuirii capitalului în direcția celor mai competitive sectoare de producere.
- Venitul național pe termen scurt se va majora aproximativ cu 1,3%, iar pe termen lung - cu 2,4%.

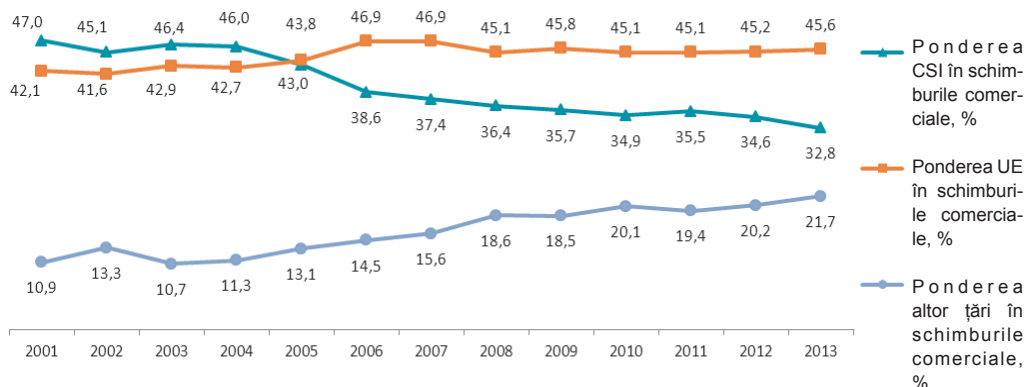
În același timp, principalele avantaje vor veni nu de la eliminarea sau diminuarea taxelor vamale (către începutul negocierilor pe marginea creării ZLSAC taxele vamale de import medii în RM erau chiar mai mici decât cele din UE – 4,6% contra 5,9%), ci de la înlăturarea barierelor netarifare (în primul rând a celor referitoare la normele sanitare și fitosanitare, precum și la barierele tehnice în comerț). Astfel, dacă pe termen scurt de la eliminarea taxelor de import RM va pierde venituri în valoare de aproximativ 0,25% din PIB, înlăturarea barierelor netarifare în calea comerțului cu bunuri și servicii cu UE va permite de a obține suplimentar venituri în valoare de aproape 1,6% din PIB. Pe termen lung, aceste cifre se estimează că vor constitui corespunzător -2,6% și +5,2%.

II

Schimburile comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană

Începând cu anul 2005, UE a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova, după valoarea schimburilor comerciale (import+export). Acestea dețineau în anul 2013 cca. 46% din schimburile comerciale totale ale țării, față de cca. 33% cât dețineau țările CSI și cca. 22% celelalte țări. Schimburile comerciale ale RM cu UE, și în special exporturile, au primit un stimulent puternic mai ales după intrarea în vigoare la 01 ianuarie 2006 a sistemului generalizat de preferințe comerciale (GSP+), constând în anularea unilaterală de către UE a taxelor vamale pentru un șir de produse moldovenești, urmat în 2008 de deja amintitul regim PCA, care a mers și mai departe în liberalizarea unilaterală de către UE a comerțului cu RM. Aceste tendințe se pot observa ușor în figura de mai jos:

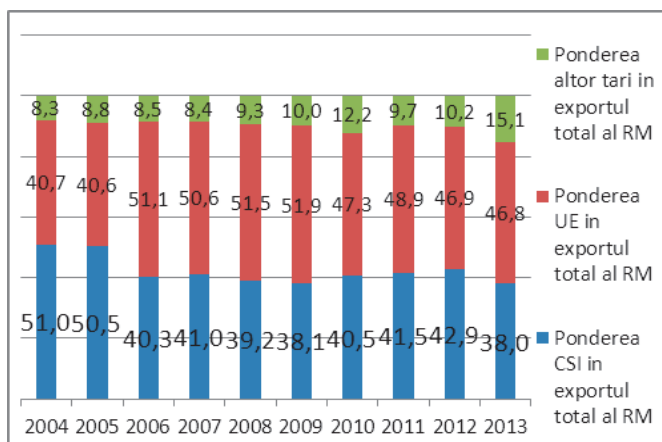
Figura 1: Ponderea diferitor grupe de țări în schimburile comerciale ale RM

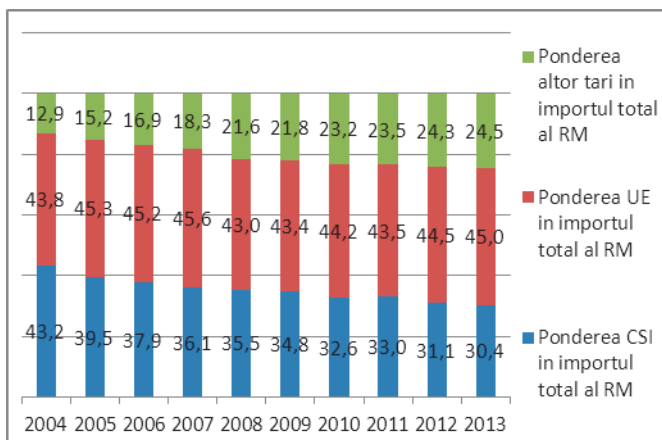
Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS

După cum am amintit deja, exporturile RM către UE au contribuit cel mai mult la creșterea schimburilor comerciale dintre părți. Acestea au crescut de la cca. 41% din totalul exporturilor țării în 2004 până la cca. 47% în anul 2013. Această creștere a avut loc pe fundalul reducerii ponderii țărilor CSI de la 51% în 2004 până la 38% în 2013, în timp ce ponderea altor țări (în afară de cele ale UE și CSI) în structura exportului moldovenesc aproape că s-a dublat. Și ponderea importurilor RM din țările UE a crescut, însă într-un ritm mai redus, de la cca. 44% în 2004 până la 45% în 2013. Ca și în cazul exporturilor, importurile RM din țările CSI s-a redus în aceeași perioadă de la cca. 43% până la cca. 30% din totalul importurilor RM.

Figura 2: Structura exportului RM, %

Figura 3: Structura importului RM, %

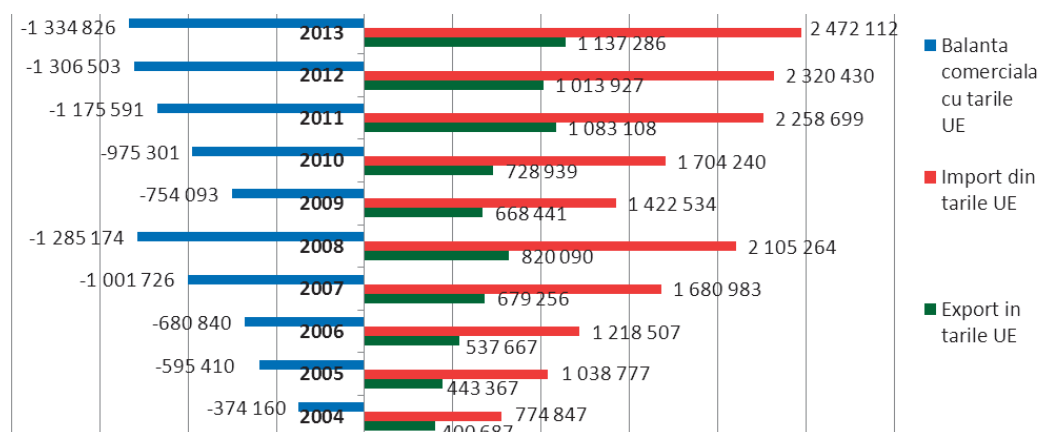

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS

În valori absolute, exporturile RM către UE au crescut de la cca. 400,7 mil. \$ în anul 2004, până la cca. 1,2 miliarde \$ în 2013. În aceeași perioadă importurile RM din UE au crescut de la cca. 374,2 mil. \$ până la cca. 2,5 miliarde \$. În condițiile în care importurile din UE au depășit constant exporturile către aceeași destinație, balanța comercială a înregistrat mereu valori negative, ajungând în 2013 până la un deficit de cca. 1,3 miliarde \$. În această situație, gradul de acoperire a importurilor din UE cu exporturi către această destinație a scăzut de la cca. 52% în anul 2004 până la cca. 46%, sau mai puțin de jumătate, în 2013.

Figura 4: Exporturile, importurile și balanța comercială a RM cu UE, mii \$

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS

În timp ce pentru Republica Moldova, începând cu anul 2005 după cum am văzut, Uniunea Europeană a devenit principalul partener comercial, locul RM în cadrul schimburilor comerciale ale UE este unul mai mult decât modest. Astfel, în anul 2013 ponderea atât a exporturilor, cât și a importurilor RM din UE nu a depășit 0,1% din importurile și respectiv exporturile totale ale UE. Astfel că afirmațiile opozanților ZLSAC precum că motivația UE de a se angaja în semnarea acordului privind constituirea ZLSAC cu RM ar avea la bază interesul UE de a „invada” piața RM cu mărfuri europene par cel puțin lipsite de suport logic. Asta cu atât mai mult cu cât în același an (2013) PIB-ul RM constituia doar 0,04% din PIB-ul UE. Chiar presupunând că după intrarea în vigoare a acordului ZLSAC, toate importurile RM vor veni din UE, aceasta nu ar putea adăuga mai mult de alte 0,1% la exporturile totale ale UE, cu efect insesizabil asupra PIB-ului acesteia. Locul 71 ocupat de RM în schimburile comerciale ale UE (75 la import și 63 la export), de asemenea vorbește despre semnificația scăzută a RM ca „țintă” potențială pentru extinderea schimburilor comerciale ale UE. Asta cu toate că în ultimii 4 ani atât ritmul mediu anual de creștere al importurilor, cât și cel al exporturilor UE către RM a depășit 16%.

Tabelul 1: Locul RM în schimburile comerciale ale UE

Indicatorul	Unitatea	Perioada	Import	Export	Total schimburi comerciale
Ponderea în comerțul UE	%	2013	0,1	0,1	0,1
Locul ca partener comercial al UE		2013	75	63	71
Rata medie anuală de creștere	%	2009-2013	16,7	16,4	-

Sursa: Comisia Europeană, Directoratul General pentru Comerț

Atât în structura exporturilor RM către UE (70,2%), cât și a importurilor RM din UE (89,8%) predomină produsele industriale. Produsele agricole dețin aproape 30% din exporturile totale ale RM către această destinație și aproape 10% din importurile din UE. În valoare absolută aceasta reprezintă 287 mil. € și respectiv 220 mil. €. Astfel, produsele de origine agricolă sunt printre puținele grupuri de produse la care RM are un sold pozitiv al balanței comerciale în relația cu UE (+67 mil. €). În raport cu produsele industriale RM avea în 2013 un sold negativ al balanței comerciale de 1 miliard 375 mil. €.

Tabelul 2: Principalele produse în schimburile comerciale ale RM cu UE în 2013, clasificarea OMC

Grupul de produse	Valoarea, mil. €	Pondere, %	Grupul de produse	Valoarea, mil. €	Pondere, %	Valoarea, mil. €
Export			Import			Deficit (-)/ Surplusul comercial (+)
Produse agricole	287	29,8	Produse agricole	220	9,6	+67
Peste și produse din peste	0	0,0	Peste și produse din peste	14	0,6	-14
Produse industriale	675	70,2	Produse industriale	2050	89,8	-1375
TOTAL	962	100,0	TOTAL	2284	100,0	

Sursa: Comisia Europeană, Directoratul General pentru Comerț

În structura exporturilor RM către UE predomină articolele industriei materialelor textile și produselor din textile – 198 mil. € anul trecut, urmate de produse ale industriei de construcție a mașinilor și echipamentelor – 189 mil. €. Dacă în cazul primei RM are de asemenea un sold pozitiv al balanței comerciale cu UE de +29 mil. €, în cazul celei de a doua deficitul s-a cifrat la -263 mil. €. Exportul de produse vegetale moldovenești către UE se situa anul trecut pe locul 3 în structura exporturilor totale ale RM, cu 132 mil. € și un sold pozitiv al balanței comerciale de 58 mil. €. În primele 5 categorii de produse exportate în UE anul trecut mai intrau produsele alimentare, băuturile și tutunul cu 107 mil. € (+3 mil. € la balanța comercială) și produse manufacturate diverse (mobilă, construcții

prefabricate, etc.) cu 67 mil. € (balanță comercială nulă). Printre categoriile de produse pe care RM le-a exportat mai mult anul trecut decât a importat din UE se numără de asemenea grăsimile și uleiurile de origine animală sau vegetală (+37 mil. €), precum și articolele de încălțăminte, pălării, cușme, bonete, chipiuri și alte articole similare (+35 mil. €). Cel mai mare deficit comercial în relația cu UE s-a înregistrat la categoriile de produse minerale (-358 mil. €), echipamente de transport (-338 mil. €), deja amintitele mașini și echipamente (-263 mil. €) și produse ale industriei chimice (-207 mil. €). Și în privința produselor de origine animală RM are un sold negativ al balanței comerciale de -50 mil. €, cu o valoare a exporturilor de doar cca. 2 mil. €, conform datelor Comisie Europene.

Tabelul 3: Fluxurile comerciale între RM și UE, clasificarea HS, anul 2013

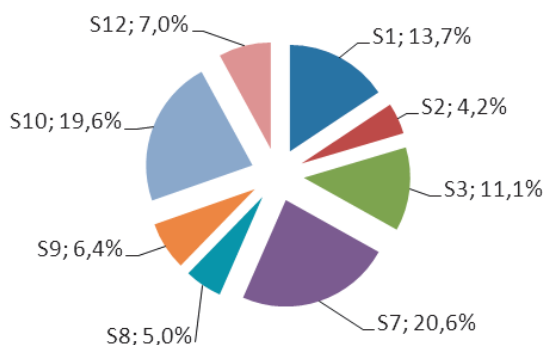
Grupul de produse	Valoarea, mil. €	Pondere în fluxurile cu UE, %	Pondere în fluxurile totale ale RM, %	Valoarea, mil. €	Pondere în fluxurile cu UE, %	Pondere în fluxurile totale ale RM, %	Deficitul (-)/ Surplusul comer- cial (+), mil. €
	Export,			Import, mil. €			
TOTAL	962	100,0%	46,8%	2284	100,0%	45,0%	-1322
Animale vii și produse ale regnu- lui animal	2	0,2%	7,7%	52	2,3%	38,3%	-50
Produse vegetale	132	13,7%	39,1%	74	3,2%	40,9%	+58
Grăsimi și uleiuri de origine ani- mală sau vegetală	40	4,2%	98,8%	3	0,1%	14,8%	+37
Produse alimentare, băuturi, tutun	107	11,1%	31,6%	104	4,6%	30,7%	+3
Produse minerale	21	2,2%	62,0%	379	16,6%	36,7%	-358
Produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe	4	0,4%	6,0%	211	9,2%	57,8%	-207
Materiale plastice și articole din acestea; cauciuc și articole din el	9	0,9%	16,1%	117	5,1%	46,4%	-108
Piei brute, tăbăcite, blănuri natu- rale și produse din acestea	24	2,5%	93,5%	34	1,5%	71,7%	-10
Lemn, cărbune de lemn și articole din lemn; plută și articole din plută	3	0,3%	33,3%	33	1,4%	46,4%	-30
Pastă de lemn; hârtie și carton	3	0,3%	40,1%	32	1,4%	49,2%	-29
Materiale textile și articole din textile	198	20,6%	67,0%	169	7,4%	45,1%	+29
Încălțăminte, pălării, cușme, bo- nete, chipiuri și articole similare	48	5,0%	65,9%	13	0,6%	23,0%	+35
Articole din piatră; produse cera- mice; sticlă și articole din sticlă	20	2,1%	45,4%	45	2,0%	45,4%	-25

Grupul de produse	Valoarea, mil. €	Ponderea in fluxurile cu UE, %	Ponderea in fluxurile totale ale RM, %	Valoarea, mil. €	Ponderea in fluxurile cu UE, %	Ponderea in fluxurile totale ale RM, %	Deficitul (-)/ Surplusul comer- cial (+), mil. €
	Export,			Import, mil. €			
Perle, pietre prețioase și articole din acestea	1	0,1%	18,5%	2	0,1%	17,5%	-1
Metale comune și articole din metale comune	62	6,4%	21,8%	100	4,4%	39,9%	-38
Mașini și echipamente	189	19,6%	77,8%	452	19,8%	52,6%	-263
Echipamente de transport	8	0,8%	25,8%	346	15,1%	60,3%	-338
Instrumente optice și fotografice	21	2,2%	64,3%	41	1,8%	44,6%	-20
Arme și muniții	0	0,0%	N/A	1	0,0%	N/A	-1
Produse manufacturate diverse	67	7,0%	70,7%	67	2,9%	49,7%	0
Obiecte de arta, de colecție sau antichități	0	0,0%	7,9%	0	0,0%	9,9%	0
Produse neclasificate	3	0,3%	N/A	10	0,4%	N/A	-7
TOTAL	962	100,0%	46,8%	2284	100,0%	45,0%	-1322
Produse agricole	287	29,8%	37,4%	221	9,7%	37,2%	+67
Peste și produse din peste	0	0,0%	0,0%	14	0,6%	34,8%	-14
Produse industriale	675	70,2%	54,0%	2050	89,8%	46,8%	-1375

Sursa: Comisia Europeană, Directoratul General pentru Comerț

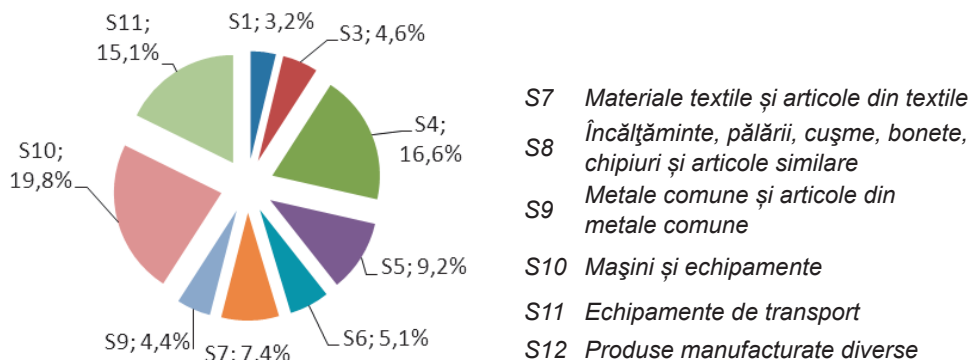
Pe parcursul ultimilor 4 ani au avut loc schimbări importante în structura schimburilor comerciale dintre RM și UE, mai ales în privința exporturilor. Astfel, în afara faptului că acestea s-au majorat cu 85%, pe primul plan au ieșit produse

Principalele produse exportate în UE

- S1 Produse vegetale
- S2 Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală
- S3 Produse alimentare, băuturi, tutun
- S4 Produse minerale
- S5 Produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe
- S6 Materiale plastice și articole din acestea; cauciuc și articole din cauciuc

Principalele produse importate din UE

mai puțin tradiționale pentru economia RM. Astfel, în doar 4 ani produsele din categoria mașini și echipamente au ajuns pe locul 2 în componența exporturilor moldovenești spre UE, crescând în această perioadă de aproape 7 ori. Materialele textile și produsele din acestea, deși s-au menținut pe 1 loc, au crescut doar cu 19% în aceeași perioadă. Este de așteptat ca deja în anul curent pe primul loc în exporturile moldovenești să iasă produsele industriei constructoare de mașini și echipamente.

Exportul instrumentelor optice și fotografice a crescut de 7 ori, de cca. 4,5 ori au crescut exporturile de produse manufacturate diverse (în special mobilă și construcții prefabricate), de cca. 2,7 ori au crescut exporturile de echipamente de transport. Toate aceste schimbări s-au produs în mare parte datorită unor investiții străine făcute în aceste sectoare (uzinele Draexlmaier și Gebauer&Griller de la Bălți, Lear Corporation de la Ungheni, etc.). Odată cu liberalizarea mai mare a comerțului cu UE, dar mai ales odată cu ajustarea cadrului legislativ și instituțional național la cel al UE, care va însoți acest proces, investițiile străine în general, nu doar cele europene, vor veni mai ușor în RM. Astfel, ZLSAC urmărește să creeze condiții mai bune pentru derularea afacerilor în RM, ceea ce inevitabil va duce la amplificarea modificărilor pozitive în structura exporturilor moldovenești și la creșterea acestora.

În același timp, și produsele tradiționale de export moldovenești au înregistrat în această perioadă creșteri impresionante. Exportul de produse alimentare, băuturi, tutun a crescut de 2 ori, cel de produse vegetale – cu 86%, grăsimile și uleiurile de origine animală sau vegetală au crescut la export cu 60%.

În total, exportul de produse de origine agricolă a crescut în ultimii 4 ani cu 89%. Toate aceste modificări s-au produs pe fundalul eliminării de către UE a taxelor vamale pentru produsele respective, dar și a unor investiții importante, multe dintre care de origine europeană și străină, în aceste sectoare.

Tabelul 4: Fluxurile comerciale între RM și UE, clasificarea HS, anii 2009 - 2013

Grupul de produse	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Export, mil. €					Import, mil. €				
TOTAL	519	585	847	944	962	1246	1563	1862	2037	2284
Animale vii și produse ale regnului animal	0	0	1	1	2	27	31	32	46	52
Produse vegetale	71	80	151	127	132	37	61	60	73	74
Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală	25	30	51	66	40	2	2	3	3	3
Produse alimentare, băuturi, tutun	53	45	67	90	107	58	80	75	94	104
Produse minerale	28	21	31	38	21	160	216	274	325	379
Produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe	2	3	5	3	4	142	154	177	196	211
Materiale plastice și articole din acestea; cauciuc și articole din cauciuc	6	6	9	9	9	69	90	100	110	117
Piei brute, tăbăcite, blănuri naturale și produse din acestea	14	18	23	23	24	21	28	33	31	34
Lemn, cărbune de lemn și articole din lemn; pluta și articole din pluta	2	2	3	3	3	18	24	27	31	33
Pasta de lemn; hârtie și carton	3	5	4	4	3	28	36	41	31	32
Materiale textile și articole din textile	166	197	226	209	198	145	163	175	172	169
Încălțăminte, pălării, cușme, bonete, chipiuri și articole similare	40	47	60	50	48	11	12	18	12	13
Articole din piatră; produse ceramice; sticla și articole din sticlă	10	14	18	12	20	22	25	35	39	45
Perle, pietre prețioase și articole din acestea	0	0	0	1	1	2	2	2	3	2
Metale comune și articole din metale comune	45	41	54	71	62	60	81	81	93	100
Mașini și echipamente	28	46	81	153	189	228	312	390	422	452
Echipamente de transport	3	3	6	5	8	136	159	229	223	346
Instrumente optice și fotografice	3	2	9	16	21	31	31	37	48	41
Arme și muniții	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1
Produse manufacturate diverse	15	23	45	58	67	40	46	55	75	67

Grupul de produse	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Export, mil. €					Import, mil. €				
Obiecte de artă, de colecție sau antichități	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Produse neclasificate	2	2	3	3	3	8	8	16	10	10
TOTAL	519	585	847	944	962	1246	1563	1862	2037	2284
Produse agricole	152	158	276	290	287	121	167	162	208	220
Peste și produse din peste	0	0	0	0	0	9	9	9	11	14
Produse industriale	367	427	571	654	675	1116	1387	1691	1818	2050

Sursa: Comisia Europeană, Directoratul General pentru Comerț

III

Ce prevede AA cu privire la exportul și importul de produse agricole/alimentare?

Eliminarea taxelor vamale la importurile și exporturile de bunuri, precum și modul de tratare a acestora pe teritoriul RM și a statelor membre UE sunt reflectate în capitolul I al Acordului privind crearea ZLSAC (Tratamentul național și accesul pe piață al mărfurilor). Acesta prevede că majoritatea absolută a taxelor vamale la mărfuri vor fi eliminate, cu unele excepții, de îndată ce AA intră în vigoare. În total, Republica Moldova și UE vor elimina taxele la 99,2% și respectiv 99,9% din importurile lor din cealaltă parte. Referitor la taxele vamale la export, acestea vor fi eliminate integral imediat ce AA va intra în vigoare.

3.1. Exportul produselor agricole/alimentare din RM în UE, sau ce prevede AA în privința cotelor și taxelor păstrate?

Pentru produsele agricole/alimentare, UE va liberaliza accesul la piața sa pentru majoritatea importurilor din Moldova, cu excepția unui număr de produse sensibile, la care se aplică anumite restricții. Acestea sunt de 2 feluri și se aplică diferitor categorii de produse agricole/alimentare, pe care le vom exemplifica mai jos:

1) Restricție cantitativă pe volum de import fără taxe vamale (contingente tarifare, sau cote la exportul din RM). Prevede o listă de produse, importul cărora în UE din RM se va efectua fără taxe vamale în limita contingentelor tarifare stabilite. Această limită este fixată cu mult peste capacitatea actuală a RM de a exporta în UE. Ceea ce va depăși limita cotelor stipulate în acord, se va taxa cu o taxă vamală corespunzătoare clauzei națiunii celei mai favorizate. Această listă include:

Tabelul 5: Contingentele tarifare pentru exportul de produse în UE

Codul conform NM 2012	Descrierea produsului	Contingent tarifar la parafarea AA (noiembrie 2013), tone	Contingent tarifar la semnarea AA (27.06.14), tone	Contingent tarifar în vigoare de la 01.08.14, tone
07020000	Roșii proaspete sau refrigerate	1000	2000	2000
07032000	Usturoi proaspăt sau refrigerat	220	220	220
08061010	Struguri de masă proaspeți	5000	10000	20000
08081080	Mere proaspete	20000	40000	80000
08094005	Prune proaspete	5000	10000	20000
20096110	Suc de struguri, must de struguri nefermentat, concentrat de struguri	500	1000	1000
20096919				
20096951				
20096959				

Sursa: Acordul de asociere dintre RM și UE, http://www.realitatea.md/ue-a-decis-dublarea-cotele-de-export-pentru-produsele-moldovenesti-pe-piata-europeana--de-la-1-august_6924.html

După cum am menționat, contingentele tarifare (cotele) respective au fost stabilite mult peste capacitatea RM de a exporta aceste produse în UE, în baza mediei anuale a exportului acestor produse în UE în perioada 2009-2011. În afară de aceasta, chiar după intrarea în vigoare a AA, RM și UE au convenit că pot considera lărgirea spectrului de eliminare a taxelor vamale, inclusiv prin extinderea limitelor contingentelor tarifare. De asemenea, capitolul I al acordului privind constituirea ZLSAC prevede că la 3 ani după intrarea în vigoare a AA, părțile vor evalua situația privind structura comerțului cu produse agricole, sensibilitatea specifică a produselor, și dezvoltarea politicilor agrare. UE și RM vor examina atunci oportunitățile de a-și acorda noi concesii pentru liberalizarea comerțului cu produse agricole, în special în privința celor supuse contingentelor tarifare. În afară de aceasta, chiar în cadrul negocierilor pe marginea AA părțile au convenit că dacă RM îndeplinește aceste cote, UE va examina posibilitatea să le majoreze. Astfel, deja în luna mai 2014, ca urmare a solicitării Guvernului RM, UE a dublat cotele respective pentru 5 categorii de produse din cele 6, iar în luna iulie 2014, iarăși ca urmare a solicitării guvernului RM, cotele pentru 3 categorii de produse (mere, prune și struguri proaspeți) au fost dublate din nou.

În tabelul de mai jos am prezentat o statistică a exporturilor moldovenești către UE cu produsele incluse în contingentele tarifare. După cum se poate observa ușor, exporturile de fapt a acestor produse în UE într-adevăr sunt mult sub limita atât a contingentelor tarifare incluse inițial în AA, cât și a celor majorate ulterior la solicitarea RM. Astfel în timp ce la roșii contingentele tarifare sunt de 1000 t (2000 după majorare), exportul cel mai mare a acestor produse în ultimii 5 ani a fost de doar 163 t în 2011. Exportul cel mai mare de usturoi a fost tot în 2011,

de 172 t (acesta este și singurul an în care s-au înregistrat exporturi ale acestui produs în UE în ultimii 5 ani), în timp ce contingentele tarifare sunt de 220 t anual. Ceva mai mare a fost exportul de struguri proaspeți – în medie 2053 t anual, cu vârful de 4435 t în 2012, în timp ce contingentele tarifare după dublarea repetată sunt de 20000 t. Cel mai mult în ultimii 5 ani s-au exportat mere – în mediu 3030 t anual, cu vârful de 5140 t în 2010, pe când cotele stabilite după ultima majorare sunt de 80000 t. Prune proaspete s-au exportat în UE doar în anii 2012 și 2013, în cantitate de 21 și respectiv 399 t, pe când cota după ultima revizuire este de 20000 t. Exportul mediu anual de suc și must de struguri în ultimii 5 ani a fost de 413 t, pe când cota anuală după majorarea din mai este de 1000 t.

Tabelul 6: Exportul de produse din categoria contingentelor tarifare în UE în anii 2009-2013, tone

Denumirea produsului	2009	2010	2011	2012	2013
Roșii proaspete sau refrigerate	0	163	32	0	0
Usturoi proaspăt sau refrigerat	0	0	172	0	0
Struguri proaspeți	1395	552	2099	4435	1786
Mere proaspete	1971	5140	2968	1758	3312
Prune proaspete	0	49	0	21	399
Suc de struguri, must de struguri nefermentat, concentrat de struguri	0	0	1342	0	23

Sursa: Comtrade

2) Păstrarea unei taxe specifice de import în UE (preț de intrare, sau entry-price). Pentru unele produse, RM și UE au convenit asupra păstrării anumitor taxe. Astfel, anexele la AA prevăd și o listă de produse agricole la exportul din RM în UE, care vor fi scutite de componentului *ad valorem* al taxei de import, în schimb vor fi supuse unei taxe specifice de import în UE (preț de intrare). Produsele respective iarăși nu sunt din categoria celor care se exportă masiv din RM în UE (de exemplu, castraveți proaspeți în ultimii 5 ani s-au exportat în UE doar în anul 2011, în cantitate de doar 20 t; piersici și nectarine – 131 t în 2010 și 14 t în 2013; cireșe și vișini – 80 t în 2011 și 17 t în 2012; caise – doar 0,2 t în 2013; pere – 35 t în 2010, 57 t în 2012 și 1,1 t în 2013), în schimb sunt sensibile pentru piața UE. Această listă include:

Tabelul 7: Exemple de produse din RM supuse unui preț de intrare pe piață la importul în UE

Codul conform NM 2012	Descrierea produsului
07070005	Castraveți proaspeți sau refrigerati
07099310	Dovlecei proaspeți sau refrigerati
08083090	Pere

Codul conform NM 2012	Descrierea produsului
08091000	Caise proaspete
08092100	Vișine proaspete
08092900	Cireșe proaspete
08093010	Nectarine
08093090	Piersici proaspete
22043092	Must de struguri nefermentat, concentrat, de o densitate $\leq 1.33 \text{ g/cm}^3$
22043094	Must de struguri nefermentat, fără concentrat, de o densitate $\leq 1.33 \text{ g/cm}^3$
22043096	Must de struguri nefermentat, concentrat, de o densitate $> 1.33 \text{ g/cm}^3$
22043098	Must de struguri nefermentat, fără concentrat, de o densitate $> 1.33 \text{ g/cm}^3$

Sursa: Acordul de asociere dintre RM și UE

Aplicarea mecanismului de protecție anti-escamotare

O altă măsură de protecție, negociată de UE în cadrul AA cu RM, care este mai degrabă una convențională, decât reală, o reprezintă așa-numitul mecanism anti-escamotare. Acesta are drept obiectiv protejarea pieței UE de posibile reexporturi de produse din țări terțe. În cadrul acestuia, sunt stabilite volume indicative medii anuale pentru anumite categorii de produse la exportul lor în UE din RM. Volumele indicative stabilite pot fi depășite și revăzute în baza argumentării creșterii potențialului de producere în Republica Moldova. Pentru aceasta, autoritățile RM trebuie să prezinte UE o justificare a creșterii exporturilor. În lipsa unor asemenea argumente, în cazul depășirii volumelor indicative, UE are dreptul să suspende temporar tratamentul preferențial pentru produsele respective, pe o perioadă de până la 6 luni. Totodată, suspendarea temporară pentru categoria de produse la care s-a admis depășirea volumelor indicative fără o justificare argumentată poate fi ridicată de către UE înainte de expirarea a 6 luni, dacă RM aduce dovezi corespunzătoare în cadrul Comitetului de Asociere pentru Comerț. În tabelul de mai jos sunt prezentate categoriile de produse, pentru care în AA sunt stabilite volume indicative la importul în UE din RM. Lista detaliată a produselor din cadrul categoriilor respective, cu codurile respective din nomenclatorul mărfurilor este dată în Anexa XV-C la AA:

Tabelul 8: Categoriile de produse supuse mecanismului anti-escamotare la importul în UE din RM

Categoria produsului	Volumele indicative (tone)
Carne de porc	4500
Carne de pasăre	600
Produse lactate	1700
Ouă în coajă	7000

Categoria produsului	Volumele indicative (tone)
Ouă și albumină din ouă	400
Grâu, făină și granule	75000
Orz, făină și granule	70000
Porumb, făină și granule	130000
Zahăr	37400
Cereale procesate	2500
Țigări	1000
Produse lactate procesate	500
Produse zaharoase procesate	4200
Porumb dulce	1500

Sursa: Acordul de asociere dintre RM și UE

Cantitățile respective pot fi modificate de comun acord între RM și UE, în cadrul Comitetului de Asociere pentru Comerț, la solicitarea RM, în scopul reflectării schimbărilor în nivelul capacității de producere și export a RM pentru produsele respective.

3.2. Importul produselor agricole/alimentare din UE în RM

Și Republica Moldova, la rândul său, a negociat în cadrul AA cu UE anumite măsuri de protecție la importul produselor agricole/alimentare din UE. Ca și în cazul UE, aceste măsuri sunt în principal de 2 feluri: 1) sub forma unor cote libere de taxe vamale (duty-free) pentru anumite produse sensibile (la aceste produse taxele vamale la import se vor exclude doar în limita cotelor anuale stabilite) și 2) sub forma liberalizării treptate, sau reducerii treptate a taxelor vamale la import (în 3, 5, sau 10 ani). Acest lucru va oferi producătorilor din sectoarele deosebit de sensibile timp să se adapteze la condițiile comerțului liber.

Exemple de cote tarifare duty-free acordate de RM la importul produselor agricole și alimentare din UE (întreaga listă este dată în anexa XV-D la AA):

Carne de porc și bucăți din porc – 4.000 t

Găini și bucăți din găini – 4.000 t

Lapte și frișcă cu diferit conținut de grăsime – 1.000 t

Unt – 1.000 t

Cârnați și produse din carne – 1.700 t

Zahăr – 5.400 t

Miere artificială – 640 t, etc.

Eliminarea treptată a taxelor vamale de către RM la importul produselor agricole/alimentare din UE va avea loc în perioade de 3, 5 sau 10 ani. Taxele vamale pentru produsele cu perioadă de liberalizare de 3 ani vor fi eliminate

În 3 etape anuale egale, la 1 ianuarie a fiecărui din acești ani, după intrarea în vigoare a AA. Taxele vamale la produsele agricole/alimentare importate din UE cu perioadă de liberalizare de 5 ani vor fi eliminate în 5 etape anuale egale, începând cu 1 ianuarie a fiecărui an, după data intrării în vigoare a AA. Pentru produsele cu perioadă de liberalizare de 10 ani taxele vamale vor fi eliminate în 2 modalități: 1) în 10 etape anuale egale, începând cu 1 ianuarie a fiecărui an, după data intrării în vigoare a AA și 2) în 5 etape anuale, la data de 1 ianuarie a fiecărui an, după o perioadă de stagnare de 5 ani în care taxele vor rămâne la același nivel. Tabelul de mai jos cuprinde câteva exemple de produse agricole/alimentare importate din UE la care se vor aplica etapele de liberalizare descrise mai sus.

Tabelul 9: Exemple de produse pentru care taxele vamale la importul în RM din UE vor fi eliminate treptat (întreaga listă de produse cu codurile conform nomenclatorului RM 2011 este dată în Anexa XV-D la AA)

Descrierea produsului
Produse, la care taxele vamale se vor elimina în 3 etape anuale egale, începând cu 1 ianuarie a fiecărui an, conform datei intrării în vigoare a AA
Cașcaval procesat cu un conținut de grăsime >36% din greutate
Paste nefierte, fără umplutură și fără a fi prelucrate în alt mod, cu conținut de ou
Ardei dulci, preparați sau conservați în oțet sau acid acetic
Amestec de legume, preparat sau conservat altfel decât în oțet sau acid acetic, necongelat
Produse alimentare preparate de genul Musli cu conținut de fulgi de cereale neprelucrate termic
Produse alimentare preparate pe bază de cereale prelucrate termic
Mazăre preparată sau conservată altfel decât în oțet sau acid acetic
Produse, la care taxele vamale se vor elimina în 5 etape anuale egale, începând cu 1 ianuarie a fiecărui an, conform datei intrării în vigoare a AA
Brânză și caș proaspete
Roșii proaspete sau refrigerate
Varză albă și roșie, proaspătă sau refrigerată
Castraveți proaspeți sau refrigerați
Fasole păstăi, ardei dulci proaspeți sau refrigerați, dovlecei, sfeclă roșie, vinete, ceapa, proaspete sau refrigerate
Vișine, nectarine proaspete
Căpșune, zmeură, coacăză, mure, proaspete
Vinuri, vinuri spumante, must de struguri, distilat, spirturi, brandy, sucuri de fructe
Produse de panificație, biscuiți, pâine crocantă
Gemuri, jeleuri, marmelade, pireuri sau paste din pomușoare și fructe

Produse, la care taxele vamale se vor elimina în 10 etape anuale egale, începând cu 1 ianuarie a fiecărui an, conform datei intrării în vigoare a AA
Ficat comestibil de porc, măruntaie comestibile de porc sărate, în saramură, uscate sau afumate
Carne sau rămășițe de carne fierte, cu un conținut de carne sau rămășițe de carne de bovine, preparate sau conserve
Lapte și frișcă, unt natural
Carne de curcan sau rămășițe de carne de curcan, fierte sau conserve
Produse cu conținut exclusiv de carne de curcan, nefiartă
Carne de rațe, găște, sau rămășițe de carne de rațe, găște
Carne sărată de vită ambalată în vid
Cireșe proaspete
Produse, supuse unei stagnări pe o perioadă de 5 ani (la care eliminarea taxelor vamale va demara pe data de 1 ianuarie, 5 ani mai târziu de la data intrării în vigoare a AA
Măruntaie comestibile de porc, proaspete, refrigerate sau congelate
Ficat comestibil de porc congelat
Carne sau rămășițe de carne de bovine, preparată sau conserve
Mere proaspete
Struguri de masă proaspeți

Sursa: Acordul de asociere dintre RM și UE

Pentru mărfurile industriale importate din UE, calendarul de liberalizare implică eliminarea imediată a taxelor de import la majoritatea produselor, cu excepția unor produse pentru care a fost stabilită o perioadă de tranziție la cererea Republicii Moldova (de exemplu, textile și îmbrăcăminte, mobilă, unele materiale de construcții și produse chimice). Perioadele de tranziție sunt de 3 sau 5 ani, pentru a permite o deschidere graduală a pieței moldovenești. În același timp, niciuna din părți nu poate crește oricare din taxele vamale rămase în vigoare, sau introduce taxe vamale noi pentru mărfurile din cealaltă parte.

În ceea ce privește „**barierele netarifare**” (NTBs), care nu se referă la taxele vamale, dar (de obicei) la cum sunt tratate bunurile după ce sunt importate, Acordul încorporează normele OMC de bază, precum:

- „tratamentul național” (cerința de a trata mărfurile străine pe piață în același mod ca și bunurile produse pe plan intern);
- interdicția de bariere nejustificate pentru comerț, spre exemplu din motive sanitare sau fitosanitare, cu privire la cerințele tehnice pentru bunurile industriale, etc.; și
- disciplina în activitatea întreprinderilor de stat de comerț, etc.

AA și ZLSAC nu împiedică menținerea sau instituirea unor uniuni vamale, alor zone de liber schimb, în măsura în care acestea nu contravin aranjamentelor comerciale din AA și ZLSAC.

IV

Cum va susține UE agricultura RM și ce trebuie de făcut pentru ca producătorii din RM să beneficieze pe deplin de avantajele ZLSAC?

În scopul susținerii implementării prevederilor Acordului de creare a ZLSAC cu RM, UE a lansat un program pentru agricultură și dezvoltare rurală ENPARD. În conformitate cu acest program, în următorii șase ani Uniunea Europeană va aloca 120 de milioane de euro pentru modernizarea agriculturii și programe de dezvoltare rurală în Moldova. Deja în luna iulie urmează să sosească prima tranșă, în valoare de 64 milioane de euro, iar primele proiecte din cadrul acestui program ar putea fi finanțate până la sfârșitul anului 2014. Programul ENPARD va veni în sprijinul implementării Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020, adoptată de Guvernul RM în luna iunie a acestui an. Acești bani vor veni suplimentar la cei cca. 500-600 milioane de lei care vor fi alocați anual din fondul de subvenționare a agriculturii, pentru a susține finanțarea proiectelor de creștere a competitivității agriculturii RM.

În afară de aceasta, în luna mai anul curent, a fost parafat un acord cu Guvernul Poloniei privind acordarea de către această țară a unui credit în valoare de 100 milioane de euro pentru finanțarea proiectelor în domeniul agriculturii. Banii vor fi direcționați pentru stimularea dezvoltării agriculturii și industriei alimentare, în primul rând pentru sectorul zootehnic și cel legumicol. Obținerea unor finanțări, în scopul pregătirii pentru crearea ZLSAC cu UE este extrem de importantă pentru RM și sectorul agricol în particular, așa cum principalele nevoi legate de acest scop constau în realizarea unor investiții în sector. Aceste investiții vor trebui făcute nu doar pe partea privată, dar și pe partea publică pentru toate instituțiile care se ocupă de control, de aplicarea normelor și standardelor comunitare. Investiții vor fi necesare în crearea laboratoarelor de analiză și asigurare a siguranței alimentelor. Pe partea privată, investițiile vor trebui să vizeze în primul rând creșterea calității produselor moldovenești, măsurile de marketing și promovare pe piețele europene și în afara acestora, standardele de certificare private, cum ar fi Globalgap, HACCP, care sunt foarte populare printre lanțurile de supermarketuri și furnizori din UE.

În afară de aceasta, autoritățile responsabile trebuie să asigure un sistem funcțional de aplicare a normelor și legislației în privința controlului siguranței alimentelor pe tot lanțul, începând din ferma de creștere a animalelor/păsărilor până pe rafturile din magazine. După cum au declarat cu mai multe ocazii reprezentanți ai Comisiei Europene, de o mare importanță pentru RM va fi și buna organizare a creării ZLSAC. O bună organizare în acest sens înseamnă în primul rând servicii de consultanță și de consiliere performante, pentru ca beneficiarii să își poată pregăti proiecte cu valoare economică și eficiente. Pe urmă, înseamnă

agenții de plăți, agenții de implementare a programelor de asistență care să lucreze în mod eficient, înseamnă o angajare fermă a guvernului în lupta împotriva corupției. Pentru că corupția nu numai că duce la folosirea inefficientă a acestor fonduri, dar scade și încrederea, inclusiv a beneficiarilor, în astfel de mecanisme de susținere financiară. Înseamnă apoi politici și strategii de dezvoltare a agriculturii clare¹.

În acest sens, documentul de bază chemat să pregătească terenul pentru adoptarea principiilor de siguranță alimentară ale UE și realizarea unei abordări integrate „de la fermă la furculiță” pentru asigurarea sănătății publice, precum și pentru creșterea exporturilor de produse agricole și alimentare este Strategia de Siguranță Alimentară pentru perioada 2011-2015. Pentru realizarea acestei strategii au fost stabilite trei obiective principale: (1) îmbunătățirea cadrului legal pentru Siguranța Alimentară; (2) instituirea unei Autorități Naționale pentru Siguranța Alimentară și (3) asigurarea unui control adecvat asupra siguranței alimentare. Ca urmare, în anul 2012 a fost înființată Agenția Națională pentru Siguranța Alimentară, care a preluat controlul deplin asupra siguranței alimentare în Republica Moldova, depășind astfel constrângerile existente legate de suprapunerea funcțiilor și procedurilor repetitive în domeniul siguranței alimentelor.

V

De ce RM nu poate exporta producție de origine animală în UE?

Sectorul agricol al Republicii Moldova este dominat de producția vegetală (60-70% din producția totală agricolă), și aceasta fiind în mare parte reprezentată de materia primă exportată în vrac. În același timp, sectorul zootehnic joacă un rol mai mic, ceea ce sugerează un nivel potențial scăzut de competitivitate. Astfel, agricultura Moldovei nu crește produse cu valoare adăugată mare, cauză fiind cerințele sporite de investiții, potențialul și disponibilitatea de irigare limitate, precum și cerințele stricte de siguranță alimentară.

Dezvoltarea sectorului zootehnic a fost lentă în ultimul deceniu, fiind împiedicată de blocajele legate de competitivitate și piață. Sectorul zootehnic se confruntă cu constrângeri de resurse interne (furaje limitate), precum și presiuni dure cauzate de importuri de animale mai ieftine. Furnizarea de furaje autohtone este limitată din cauza disponibilității limitate a pășunilor de bună calitate, care este la rândul său, determinată de condiții meteorologice nefavorabile și capacități de irigare limitate. Pe de altă parte, costurile locale de producție relativ ridicate, productivitatea scăzută și rasele de animale sărace pun produsele de origine animală din Republica Moldova în poziție dezavantajoasă în competiția

¹ Acordul de liber-schimb ca un instrument de stimulare a dezvoltării economice în Moldova, Europa Liberă, publicat pe <http://www.europalibera.org/content/article/25135638.html>

cu produsele subvenționate de carne / lactate mai ieftine de pe piețele UE și din multe alte țări. Ca urmare, Republica Moldova a devenit importator net de cele mai multe produse de origine animală.

Lipsa de conformitate a unor elemente semnificative din sectorul de procesare a produselor agroalimentare cu cerințele UE privind siguranța alimentară și calitatea limitează accesul sectorului agroalimentar pe piețele UE. Deficiențe în acest sens includ capacități insuficiente de auto-control, lipsa sistemelor de siguranță alimentară bazate pe HACCP, precum și aplicarea unor tehnologii de producție învechite. Însă, conformarea cu standardele UE și alte standarde internaționale privind siguranța alimentară este o precondiție pentru comerțul global de succes și plasarea de produse agroalimentare pe piețele internaționale de mare valoare. Investițiile mari vor fi necesare pentru modernizarea tehnologiei de producție în conformitate cu cerințele UE, așa cum a fost în cazul noilor state membre.

Deficiențele din sistemul de management al siguranței alimentare a țării reprezintă cele mai grave impedimente pentru un acces și o prezență mai competitivă a produselor agricole moldovenești pe piețele internaționale, precum și în contextul unor considerente naționale de sănătate publică. Organizarea instituțională până nu demult se baza pe o structură fragmentată, cu mai multe instituții și un număr de agenții la nivel central, municipal și raional responsabile de siguranța alimentară. Suprapunerea funcțiilor a provocat cerințe repetitive legate de inspecții, teste de laborator, certificare, etc., ducând la creșterea costurilor pentru sectorul privat și confuzia instituțională. Strategia pentru Siguranța Alimentară și noua legislație a început procesul de transparentizare și credibilizare a sistemului și se caută resurse necesare pentru realizarea investițiilor de laborator în conformitate cu Strategia Națională de Modernizare a Sistemului de Laborator. De asemenea, sunt necesare investiții semnificative în Punctele de Inspecție la Frontieră și a în alte elemente de infrastructură de control pentru a le aduce în conformitate cu cerințele UE.

VI

Ce prevede Acordul ZLSAC în privința măsurilor sanitare și fitosanitare (SFS)?

Procesul ce duce la recunoașterea echivalării standardelor SFS este bazat pe principiile Acordului OMC SFS și acoperă următoarele:

- Angajamentul Republicii Moldova de a-și alinia legislația SFS și cea privind bunăstarea animalelor la legislația europeană, precum și menținerea capacității instituționale / administrative de a implementa această legislație;
- Stabilirea unui mecanism rapid de consultanță care să soluționeze problemele ce țin de comerțul bunurilor SFS;
- Stabilirea unui mecanism rapid de alertă și alarmă anticipată pentru urgențele veterinare și fitosanitare.

În primul rând, în cadrul AA și ZLSAC RM se obligă să apropie treptat legislația sanitară și fitosanitară, precum și legea cu privire la bunăstarea animală cu cele ale UE și să le pună în aplicare în mod eficient. Pentru aceasta, RM și UE se obligă să coopereze, iar experții din statele membre ale UE în mod separat sau în cadrul unor proiecte (twinning, etc.) pot acorda sprijin în acest proces. În afară de aceasta, un Sub-comitet Sanitar și Fitosanitar special creat de UE și RM va monitoriza implementarea procesului de apropiere în scopul de a oferi recomandările necesare cu privire la apropiere. Nu mai târziu de 3 luni de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere, RM trebuie să prezente o listă a legislației UE cu privire la măsurile SFS și bunăstarea animalelor pe care le va apropia. Această listă de aproximare va deveni atunci parte a acordului, prin includerea ei în Anexe.

În afară de aceasta, RM și UE se obligă să pună la punct un sistem de notificare și consultare reciprocă cu privire la orice risc grav sau semnificativ de sănătate umană, animală sau de plante inclusiv situații de urgență de control al alimentelor. În acest sens, RM se obligă să elaboreze și să implementeze un Sistem Național de Alertă Rapidă pentru alimente și furaje (SARAF) și un Mecanism Național de Avertizare Timpurie (MNAT) compatibile cu cele ale UE. După ce RM va pune în aplicare legislația necesară în acest domeniu și va crea condițiile pentru funcționarea adecvată a SARAF și MNAT, acestea vor fi conectate la sistemele corespunzătoare ale UE.

La fel, RM și UE au stabilit principiile și modalitățile de recunoaștere a echivalenței măsurilor SFS, după finalizarea apropierii legislației în domeniu. Recunoașterea echivalenței va fi urmată de o decizie de aprobare a acesteia din partea Sub-comitetului SFS. În conformitate cu prevederile acordului, această recunoaștere poate prevedea, de asemenea, reducerea controalelor fizice la frontiere, simplificarea certificatelor și procedurilor de pre-listare pentru unitățile din domeniu. În termen de 90 de zile de la data adoptării deciziei de aprobare privind recunoașterea echivalenței, RM și UE vor pune în aplicare recunoașterea echivalenței pentru a permite schimburile comerciale cu produse de origine animală și vegetală conform regulilor echivalente aprobate.

De la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere, mărfurile de origine animală și vegetală nu vor fi supuse unei autorizări specifice de import. Totodată, RM și UE au convenit ca controalele la import pentru mărfurile respective trebuie să respecte anumite principii, și anume:

- Controalele la import constau în controale ale documentelor, ale identității și controale fizice;
- Controalele fizice pentru animale și produsele de origine animală, precum și frecvența acestor controale se bazează pe riscul asociat cu aceste importuri;
- La controalele pentru sănătatea plantelor partea importatoare se asigură că plantele, produsele vegetale și alte obiecte sunt inspectate fie în întregime, fie pe eșantioane reprezentative, pentru a se asigura că nu sunt contaminate de dăunători;

- În cazul în care controalele scot la iveală neconformitatea cu standardele și/sau cerințele relevante, partea importatoare ia măsuri proporționale cu riscul implicat.

Acordul stabilește și frecvența controalelor fizice la import pentru mărfurile de origine animală și vegetală. Tabelul de mai jos prezintă câteva exemple de frecvențe ale controalelor fizice la import prevăzute de Acord. Totodată, Acordul stabilește că taxele de inspecție pentru aceste controale pot acoperi doar costurile suportate de autoritatea competentă în legătură cu efectuarea controalelor la import.

Tabelul 10: Tipul și frecvența controalelor fizice la import pentru mărfurile de origine animală și vegetală

Tipul de control la frontieră	Rata frecvenței
1. Controale ale documentelor	100%
2. Controale ale identității	100%
3. Controale fizice:	
Animale vii	100%
Produse de categoria I:	
Carne proaspătă, produse de la bovine, ovine, caprine, porcine, cabaline	20%
Produse din pește	
Ouă întregi	
Untură și grăsimi topite	
Intestine de animale	
Ouă pentru incubație	
Produse de categoria II:	
Carne de pasăre și produse din carne de pasăre	50%
Carne de iepure și produse din aceasta	
Lapte și produse lactate	
Produse din ouă, proteine animale prelucrate, miere	
Produse de categoria III:	
Material semincer	Minimum 1% Maximum 10%
Embrioni	
Gelatină, oase și produse din oase, piei	
Fân și paie	

Sursa: Acordul de asociere dintre RM și UE

VII

Ce prevede Acordul ZLSAC în privința protecției indicațiilor geografice?

Încă din anul 1992, în Uniunea Europeană au fost create sisteme cunoscute sub numele de PDO (Protejarea denumirilor de origine), PGI (Protejarea indicațiilor geografice), TSG (Garantarea specificității tradiționale), pentru promovarea și protejarea produselor agricole și alimentare. Produsele europene (specifice țărilor de proveniență tradiționale) cuprinse în lista UE sunt din mai multe categorii:

- Materii prime de origine animală;
- Produse pe bază de carne (fierte, sărate, afumături, etc.);
- Brânzeturi;
- Alte produse de origine animală (ouă, miere, produse lactate);
- Uleiuri și grăsimi;
- Fructe, legume, cereale (proaspete sau prelucrate);
- Pește, moluște, crustacee proaspete și produsele procesate din pește;
- Bere;
- Băuturi răcoritoare din extracte de plante;
- Pâine, paste, prăjituri, dulciuri, biscuiți sau produse de panificație.

Procesul de înregistrare a produselor cu DO, IG și tradiționale este necesar pentru încurajarea diversificării producției alimentare și pentru protejarea denumirilor acestor produse de utilizări greșite sau falsuri. În plus, consumatorii pot primi informații privind caracterul specific al produselor pe care le consumă. Mai mult, produsele cu DO, IG și cele tradiționale devin și instrumente de promovare a anumitor regiuni, păstrând într-o mare măsură vie conștiința și identitatea națională, pe de o parte, și interesul sporit pentru descoperirea valorii locului, pe de altă parte. Un alt avantaj al înregistrării produselor cu DO, IG și celor tradiționale în țările UE este posibilitatea obținerii de fonduri pentru sprijinirea procesării acestora pentru o mai bună reprezentare pe piață, întrucât, în prezent, unele produse tradiționale care se realizează în cantități mici au posibilități limitate de comercializare.

AA în anexele sale prevede o listă a indicațiilor geografice (inclusiv denumirilor de origine și celor tradiționale) pentru produsele agricole, produsele alimentare, vinurile, vinurile aromatizate și băuturile spirtoase înregistrate pe teritoriul UE conform legislației UE referitoare la protecția indicațiilor geografice, respectiv pentru cele înregistrate pe teritoriul RM conform legislației respective a RM, care se protejează reciproc pe teritoriul celeilalte părți. De fapt, AA încorporează în totalitate Acordul UE – Republica Moldova privind indicațiile geografice, care a intrat în vigoare la 01.04.2013. În total, AA include cca. 850 indicații geografice pentru produse agricole și alimentare, cca. 2000 de indicații geografice protejate și denumiri de origine protejate pentru vinuri, cca. 320 de indicații geografice pentru băuturile spirtoase, 4 indicații geografice pentru vinurile aromatizate din

Uniunea Europeană care urmează să fie protejate în Republica Moldova. Cu referire la aceleași produse din Republica Moldova care urmează să fie protejate în Uniunea Europeană, Anexele conțin doar 2 denumiri de vinuri. Câteva exemple de indicații geografice din UE și RM incluse în Anexele la AA (întreaga listă este dată în Anexele XXX-C și XXX-D la AA):

Tabelul 11: Exemple de indicații geografice ce urmează a fi protejate în UE și RM

Statul	Denumirea protejată	Tipul produsului
Uniunea Europeană		
Austria	Wachauer Marille	Fructe, legume și cereale proaspete sau prelucrate
Belgia	Jambon d'Ardenne	Produse din carne (fierte, sărate, afumate, etc)
Cehia	Ceske pivo	Bere
Germania	Holsteiner Karpfen	Pești, moluște, crustacee
Danemarca	Danablu	Brânzeturi
Spania	Montes de Granada	Uleiuri și grăsimi (unt, margarină, uleiuri, etc.)
Franța	Pates d'Alsace	Paste făinoase
Italia	Parmigiano Reggiano	Brânzeturi
Bulgaria	Капо̀во	Vin cu denumire de origine protejată (DOP)
Franța	Cahors	Vin cu denumire de origine protejată (DOP)
România	Cotnari	Vin cu denumire de origine protejată (DOP)
România	Murfatlar	Vin cu denumire de origine protejată (DOP)
Franța	Cogniac	Rachiu de vin
România	Pălincă	Rachiu de fructe
...	...	...
Republica Moldova		
RM	Сіумай / Чумаї	Vin
RM	Românești	Vin

Sursa: Acordul de asociere dintre RM și UE

Lista produselor cu indicații geografice inclusă în Anexe, ce urmează să fie protejate în UE și RM nu este una exhaustivă. AA prevede că atât UE, cât și RM pot include în această listă noi indicații geografice, la decizia Sub-comitetului pentru indicații geografice, constituit din reprezentanții RM și UE. Pentru aceasta, este stabilită procedura și criteriile de aprobare a indicațiilor geografice noi. De exemplu, pentru a aproba noi indicații geografice din RM protejate pe teritoriul UE, partea moldovenească va transmite UE lista denumirilor noilor indicații geografice cu informații despre clasa produsului. În baza acestora, vor fi trimise invitații adresate oricărui stat membru UE sau oricărei țări terțe, persoane fizice sau juridice care au un interes legitim, să prezinte obiecții la cererea de protecție prin depunerea unei declarații motivate în decurs de 2 luni de la publicarea anunțului.

Declarațiile de opoziție vor parveni la Comisia Europeană, care le va evalua. De remarcat că inițiativa primară de includere a indicațiilor geografice din RM ce se doresc a fi protejate în UE trebuie să vină din partea asociațiilor de producători și procesatori din RM, și nu din partea Guvernului RM. Pentru aceasta, asociațiile de producători și procesatori din RM trebuie să înregistreze mai întâi protecția indicațiilor geografice (IG)/denumirilor de origine (DO) la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a RM (AGEPI). Doar după aceasta Guvernul RM va putea face demersurile respective pentru ca denumirile respective, înregistrate deja în RM, să fie protejate și în UE. Astfel că faptul că în AA se regăsesc doar 2 denumiri de vinuri moldovenești înseamnă că la momentul înregistrării de către UE a cererii din partea RM de includere în AA a listei cu indicații geografice pentru a fi protejate în UE (1 aprilie 2013) la AGEPI erau înregistrate doar 2 denumiri de vinuri cu IG/DO din partea asociațiilor de producători din RM, și nici o denumire pentru produsele agricole, alimentare, băuturile spirtoase și vinurile aromatizate.

Actul de bază care reglementează procedura de depunere a cererilor și de examinare și înregistrare a indicațiilor geografice, a denumirilor de origine și a specialităților tradiționale garantate în Republica Moldova, precum și normele ce țin de înregistrarea, protecția juridică și utilizarea indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate în țara noastră este Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, nr. 66-XVI din 27.03.2008.

Condițiile de igienă și siguranță a alimentelor sunt reglementate de Hotărârea de Guvern Nr. 412 din 25.05.2010 pentru aprobarea Regulilor generale de igienă a produselor alimentare, ce transpune prevederile Regulamentului UE nr. 852/2004, și Hotărârea de Guvern Nr. 435 din 28.05.2010 privind aprobarea Regulilor specifice de igienă a produselor alimentare de origine animală. Pe site-ul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare este disponibil ghidul "*Condiții minime de igienă și siguranță a alimentelor pentru micii producători*" (<http://www.maia.gov.md/doc.php?l=ro&idc=167&id=14623>), menit să ajute micii producători să se conformeze regulilor de igienă și siguranță a alimentelor aliniate la cerințele UE, precum și să ofere informații despre ajutorul de care aceștia pot beneficia. De asemenea, sunt făcute publice o serie de alte ghiduri referitoare la regulile de igienă și siguranță a alimentelor în conformitate cu cerințele UE: <http://www.maia.gov.md/lib.php?l=ro&idc=167>

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele sale membre cu Republica Moldova
2. Acordul dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova cu privire la protecția indicațiilor geografice ale produselor agricole și alimentare din 15.01.2013
3. Ce vrea Uniunea Europeană de la Moldova, Ziarul de Gardă, nr. 20, 5 iunie 2014
4. DCFTA: implicații pentru sectorul agroalimentar al Republicii Moldova și necesități de acțiune, Sergiu Țirigan, MAIA
5. EU – Republic of Moldova Deep and Comprehensive Free-Trade Area, reading guide, the European Commission, 2014
6. European Union, Trade in goods with Moldova. European Commission, Directorate General for Trade
7. Integrarea europeană deschide ușile pentru investiții în sectorul zootehnic moldovenesc, Economist, nr. 17, 14 mai 2014
8. Legea Nr. 66 din 27.03.2008 privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate
9. Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020, aprobată prin HG nr. 409 din 04.06.2014
10. Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Georgia and the Republic of Moldova, Final report, ECORYS, October 2012
11. The DCFTA between Moldova and the EU – A Risk Assessment, Jorg Radeke, German Economic Team Moldova, September 2012
12. Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător UE – Republica Moldova. Ghid explicativ. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova
13. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (ZLSAC). Prezentare, Inga Ionesii, Ministerul Economiei al Republicii Moldova
14. Acordul de liber-schimb ca un instrument de stimulare a dezvoltării economice în Moldova, Europa Liberă, publicat pe <http://www.europalibera.org/content/article/25135638.html>

15. Cum poate fi scoasă din impas agricultura Republicii Moldova? Interviu realizat de Europa Liberă, publicat pe <http://www.europalibera.mobi/a/25404551.html>
16. Condiții minime de igienă și siguranță a alimentelor pentru micii producători, Ghidul MAIA
17. Date ale Secției de statistică a ONU cu privire la comerț <http://comtrade.un.org/>
18. Date ale Biroului Național de Statistică www.statistica.md
19. http://www.realitatea.md/ue-a-decis-dublarea-cotele-de-export-pentru-produsele-moldovenesti-pe-piata-europeana--de-la-1-august_6924.html

